

Yatırım Aracı Olarak Kaldıraçlı/Marjlı Forex İşlemi ve Fıkhî Değerlendirmesi*

Dr. Arş. Gör. Mahmut SAMAR**

Atıf / ©- Samar, M. (2018). Yatırım Aracı Olarak Kaldıraçlı/Marjlı Forex İşlemi ve Fıkhî Değerlendirmesi, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 1180-1197.

Öz- Günümüz döviz piyasalarında bedellerin vadeli olup olmamasına göre “spot (peşin)” ve “türev (vadeli)” olmak üzere iki tür işlem vardır. Spot döviz işlemleri genelde sahip olunan paralarla yapılır. Ancak bankaların müşterilerine ellerindeki para miktarından çok daha fazla miktarda döviz alıp satma limiti tanıdığı durumlar da söz konusudur. Bankacılık literatüründe bu işleme kısaca “marjlı fx” veya “forex işlemi” denmektedir. Forex, döviz alım satımının İngilizce karşılığı olan Foreign Exchnage ifadesinin kısaltılmasıdır. Arap dünyasında el-bey’u bi’l-hâmiş (البيع بالهامش) adıyla anılır. Esas itibarıyla forex, bir ülkenin para birimi karşılığında başka bir ülke parasının alımı ya da satımı olarak tanımlanmaktadır. Marjlı forex işlemi ise bir sözleşme kapsamında bankanın müşteriye, yatıracığı teminat miktarının belirli bir katı kadar döviz alıp satma limiti tanıması olarak tanımlanmaktadır. Forex piyasası, dünyanın hem en büyük hem de en hızlı gelişen finansal piyasalarından birisidir. Bu piyasadaki likidite, dünyanın temel hisse senetleri borsalarının toplamından daha fazladır. Merkez bankaları ticari bankalar, döviz borsaları, yatırım fonları, uluslararası ticaret şirketleri, aracı kurumlar ve özel şahıslar forex piyasasının katılımcılarıdır. Forex işlemi cazip kılan sebepler olmakla birlikte oldukça riskli bir piyasadır. İslam hukukunda sarf akdi kapsamında ele alınan paraların alım satımı konusu üzerinde titizlikle durulmuş, Kitap, sünnet ve genel ilkeler ışığında hukuki çerçevesi belirlenmiştir. Para mübadelesi işlemlerinde İslam hukukçularının en çok üzerinde durdukları husus, her iki bedelin de peşin olmasıdır. İşte kaldıraçlı forex işleminde bedellerin peşin olmaması ve karışık bir muhtevaya sahip olması ve fıkhîteki sarf akdi prensiplerine uygun düşmeyen unsurlar içerdiği için forexin İslam hukukuna göre geçerli bir işlem olup olmadığı hususu iş dünyasında merak konusudur. Makalemizde kaldıraçlı forex işlemi sarf akdi başta olmak üzere karz akdi, madmun satımı ve safkateyn yasağı açısından tahlil edilecektir.

Anahtar sözcükler- Forex, Döviz, Kaldıraç, Sarf, Fıkhî, İslami Finans.

* Bu çalışma, 2018 (9-12 Mayıs) yılın Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresinde “İslam Ekonomisi Perspektifinden Vadeli Döviz Alım Satım İşlemi Olarak Kaldıraçlı/Marjlı Forex” adıyla sunulan bildiri esas alınarak hazırlanmıştır.

** Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalı, e-posta: mahmutsamar@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-2345-6789

§§§

Giriş

Para, bir toplumda genel kabul görmüş ortak bir değer ölçüsü ve değişim aracıdır (Orman, 1987). Günümüzde para iktisadî hayatın işleyişinde hayati bir öneme sahiptir. Mal ve hizmet satın alma ve borç ödemelerinde yegâne araçtır. Tarihi süreç içerisinde çeşitli madenlerden yapılmış paraların yerini zamanla banknot ve kâğıt paralar almıştır (Altan&Akten, 2012). Günümüzde bunlara dijital kripto para birimlerini de eklemek mümkündür (Kaya, 2018).

Dünya tarihinde aynı zaman diliminde yaşamış olan insanlar bile genelde farklı para türünü kullanmışlardır. Bu sebeple ihtiyaç duyulan ürün ve hizmetlerin satın alınması için ödeme aracı olarak keşfedilen para, başka cinsten paralarla mübadele edilmeye başlanmıştır. Erken dönemlerde bu işlem ihtiyaç sebebiyle yapılmaktayken, zamanla paralar arasındaki itibar farkı nedeniyle kazanç elde etme ve tasarruf gayesi ile başvurulmuş bir yatırım aracı haline gelmiştir (Durmuş, 2014).

Günümüzde her ülkenin kendisine ait milli bir para birimi vardır. Bu nedenle dış ticaret işlemlerinde paraların mübadelesine ihtiyaç duyulmaktadır. Uluslararası ödemelerde kullanılan yabancı para birimlerine döviz (foreign exchange) denir. Bir para biriminin başka bir para birimine göre değerine döviz kuru denir. Paraların mübadele edilmesine ise döviz işlemi denir. Günümüzde bütün para birimlerinin genellikle ABD dolarına göre belirlendiğini de belirtmek gerekir. Döviz satım işlemleri sabit veya değişken kur sistemine göre ve organize ya da tezgâh üstü piyasalarda gerçekleştirilmektedir. Bugün döviz piyasalarındaki işlemlerin büyük bir kısmı bankalar arasında yapılmaktadır (Durmuş, 2014; Dede 2017).

İnternet, telefon vb. iletişim teknolojisi ürünlerinin bankacılıkta kullanılmaya başlanmasıyla döviz işlemlerinde birtakım yenilikler hayata girmiş oldu. Bu yeniliklerin başında tarafların bir araya gelmeden ve teslim tesellümden (kabz) bulunmadan döviz alıp satma işlemlerinin yapılabilmesi gelir (Savaş, 2013; Öztop, 2013).

Günümüz döviz piyasalarında “spot” ve “türev” olmak üzere temelde iki tür işlem vardır. Spot döviz işlemleri, alınan/satılan ve karşılığında ödenecek olan ulusal paranın derhal teslim edildiği piyasalardır. Farklı bir tabirle spot döviz piyasalarında işlemler peşin kurla yapılır (Dede, 2017). Türev işlem ise en genel ifadesiyle vadeli döviz alım satım işlemleridir. Türev işlemde forward,

swap ve opsiyon olmak üzere üç farklı işlem söz konusudur. Forward, önceden belirlenmiş bir kur üzerinden, iki para biriminin çevrimini içeren ve gelecekteki bir tarihte teslimatına dayanan iki bedelin de vadeli olduğu işlemlerdir. Swap (takas), biri peşin diğeri vadeli olmak üzere iki işlemin bir arada yapılmasıdır. Opsiyonlu döviz işlemi ise türev varlıklar üzerine yapılan forward, future ve swap işlemlerinin, belirli bir bedel karşılığında alma ya da satma imkanı sağlayan bir sözleşmedir. (Bayındır 2005; Çölkesen 2013; Şendur, 2014; Yanpar, 2015; Dede 2017). Opsiyonlu döviz işlemlerinden birisi de bu çalışmada ele aldığımız marjlı/kaldıraçlı forextir.

Kur riskinden koruma imkânı sağladığı için vadeli döviz işlemleri, katılım bankaları ve diğer finans kuruluşlarının gündeminde önemli bir yer işgal etmektedir (Dede, 2017). Bu nedenle bu işlemlerin İslam hukuku açısından incelenmesi ve fikhî açıdan geçerli olup olmadığının açıklığa kavuşturulması İslami finans açısından önemli ve gereklidir. İslami finansa Kitap ve sünnete dayalı bir dizi prensip, paraların mübadelesiyle ilgili genel teoriyi ortaya koymuştur (Bakara, 275-278; Buhârî, “Büyü” 74). İslam fıkıh ekolleri de bu teoriye dayanarak konuyla ilgili ayrıntıları sarf akdi çerçevesinde belirlemişlerdir. Ancak bu belirlemeler Kur’an ve sünnetin oluşturduğu kuramsal çerçeveye uygun şekildedir (İbn Rüşd, 2004). Çünkü İslami finans sistemi bu iki kaynağa dayanan kural merkezli bir sistemdir. Ekonomik faaliyetleri ana kaynakları olan Kur’an ve sünnetten bağımsız olarak ele almaz. Bu nedenle günümüz ekonomi dünyasında ortaya çıkan yatırım ve finans araçlarının bu temelde incelenmesi gerekir (Baqir, Mirakhor, 2003).

I. Temel Kavramlar

Kaldıraçlı/marjlı forex işleminin daha iyi anlaşılması için forex ve kaldıraç/marj kelimelerinin kavramsal analizini yapmak gerekir.

A. Forex

Forex, kelime olarak İngilizce **Foreign Exchnage** ifadesinin kısaltılmış şeklidir. Genel anlamıyla forex, “yabancı paraların birbiri arasındaki değişim oranından faydalanılarak, bir ülkenin para birimi karşılığında başka bir ülkenin para biriminin satın alındığı piyasa” anlamına gelmektedir. En basit ifadesiyle 1 \$: 5.55 ₺ kurundan 555 ₺ karşılığında 100 \$ alınması bir forex işlemidir (Şendur, 2014; Guliyev, ty.; Dede, 2017). Ancak kamuoyunda “forex” daha çok döviz, aynî mal veya kıymetli madenlere dayalı olarak gerçekleştirilen kaldıraçlı alım satım işlemlerini ifade eder (Çölkesen, 2013). Ayrıca bu piyasa menkul kıymetler borsalarına ait işlemlerin gerçekleştiği fiziki bir piyasa değil tamamen internet ortamında oluşmuş sanal bir piyasadır. Forex piyasası, tüm dünyadan

katılımcılara açık olması sebebiyle işlem hacmiyle dünyanın en büyük ve en hızlı gelişen finansal piyasasıdır. Piyasanın dünyada günlük işlem hacmi yaklaşık 6 trilyon dolar civarındadır. Yatırımcılar tarafından piyasada sürekli işlem yapılmaktadır ve bu işlemler anında gerçekleştiğinden likiditesi en yüksek piyasadır (Savaş, 2013; Ünal, 2018).

B. Kaldıraç

Sahip olunan anapara miktarının üstünde finansal işlem gerçekleştirilmesini sağlayan bir mekanizmaya kaldıraç (*leverage*) denir. Az miktarda yatırımla yüksek kazanç elde etme ümidiyle tercih edilen kaldıraç yöntemi, forex işlemlerini tüm dünyada cazip hale getirmektedir. Bu nedenle kaldıraç oranları hisse senedi piyasasındaki oranlardan çok daha yüksektir (Şendur, 2014; Ünal 2018).

II. Marjlı/Kaldıraçlı Forex İşlemi

Son yıllarda yatırım amaçlı döviz işlemlerinin tüm dünyada yaygın hale gelmesiyle döviz alım satımı geleneksel kullanımından farklı bir şekilde yapılmaya başlanmıştır. Yatırımcılar tarafından büyük rağbet gören bu işlemlerde iki ülke parasının birbirine veya petrol ve altın gibi emtia ve kıymetli madenlerin bir ülke parasına göre değeri, satıma konu olmakta ve yatırımcılara yatırdıkları teminatın belli bir katına kadar işlem yapma olanağı verilmektedir (SPK, 2016; Dede, 2017). Bu anlamıyla marjlı/kaldıraçlı döviz alım satım işlemi olarak bilinen forex Arap dünyasında *el-Bey'u bi'l-hâmiş* (البيع بالهامش) adıyla anılmaktadır (Durmuş, 2014).

Esas itibarıyla forex, bir ülkenin para birimi karşılığında başka bir ülke parasının alımı ya da satımı olarak tanımlanmaktadır (Dede, 2017). Marjlı forex işlemi ise bir sözleşme kapsamında bankanın müşteriye, yatıracığı teminat miktarının belirli bir katı kadar döviz alıp satma limiti tanıması olarak tanımlanmaktadır. Nitekim kaldıraçlı/marjlı döviz satım işleminde spot döviz işlemlerinin aksine yatırımcıların ellerindeki para miktarından çok daha fazla miktarda döviz alıp satma limiti tanınması söz konusudur. Buna göre kaldıraçlı/marjlı forex işleminde aracı kuruluş (banka vs.) müşteriye, yatırdığı teminat miktarının belirli bir katına kadar döviz alım satımında bulunma limiti tanımaktadır. Ancak müşteriye ne hesaba yatırmak suretiyle ne de elden hiçbir şekilde ödeme yapmaz. Müşteri kendisine tahsis edilen limit çerçevesinde kâr ve zararı kendi hesabına olmak üzere forex işlemi yaptıran kuruluşa döviz alması veya satması hususunda talimat verebilmektedir. Kâr etmesi durumunda kazanç miktarı yatırdığı teminata eklenir. Zarar ederse, zarar miktarı yatırdığı teminat miktarıyla sınırlı olmak kaydıyla teminattan düşülür.

Banka ise yapılan işlem başına komisyon adı altında belirli miktarda ücret alır (Öztop, 2013; Durmuş, 2014).

Kaldıraçlı forex işlemini bir örnek üzerinden ele alalım: Forex işlemi yaptıran kuruluş 1'e 100 kaldıraç oranıyla yatırımcısına şöyle bir teklifte bulunur: 1000 ₺ karşılığında ben sana 100.000 ₺'lik döviz alım satım işlemi yaptıracağım. Ancak döviz banknot olarak vermeyeceğim. İşlemi yaptığın kur üzerinde oluşan değişiklikler neticesinde kâr edilirse onu ödeyeceğim. Zarar olursa onu yatırdığın 1000 ₺'den düşeceğim. Mesela yatırımcı 6,50 ₺ iken 10,000 \$ alımı için talimat verebilir. Kur 6,60 olunca satımı için talimat vererek 1000 ₺ kazanabilir ve bu, yatırdığı teminata eklenir. Aynı şekilde kur 6,40 olduğunda satma talimatı verirse 1000 ₺ zarar eder ve bu miktar teminattan düşülür. Banka bu çerçevede yaptığı her işlem başına belirli bir ücret yani komisyon alır.

A. Kaldıraçlı Forex Piyasasının Katılımcıları

Döviz piyasasına bağlı olarak kaldıraçlı forex piyasası işlem yaparak kazanç sağlamak isteyen tüm bireysel ve kurumsal yatırımcılara açıktır. Piyasanın özel katılımcıları dışındaki profesyonel katılımcıları şunlardır: Merkez bankaları, diğer bankalar ve piyasa yapıcıları, döviz borsaları, sigorta şirketleri, yatırımcı şirketler, yatırım ve hedge fonları, ithalat ihracat yapan uluslararası ticaret şirketleri ile bireylere ve tüzel kişilere piyasaya girme fırsatı sunan aracı kuruluşlar (Öztop, 2013).

B. Türkiye'de Kaldıraçlı Forex İşleminin Yasal Dayanağı

Kaldıraçlı forex işlemleri son yıllarda ülkemizde ciddi bir işlem hacmine ve yatırımcı sayısına ulaşmıştır. Buna rağmen bu işlemler 2011 yılına kadar herhangi bir gözetim ve denetime tabi olmadan piyasanın kendi belirlediği kurallar çerçevesinde uygulanmaktaydı. Bu tarihe kadar yasal bir düzenleme olmaması, başta piyasanın regüle edilmemesi olmak üzere yatırımcılar açısından büyük mağduriyetlere yol açmıştır (Ünal 2018). Bu tarihten sonra ise 6111 sayılı kanun ile bu işlemleri düzenleme yetkisi Sermaye Piyasası Kuruluna verilmiştir. Bu çerçevede forex piyasasının işleyişinin düzene sokulması ve yatırımcı mağduriyetinin önüne geçilebilmesi için Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yürütülen kapsamlı bir çalışma neticesinde "Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri ve Bu İşlemleri Gerçekleştirebilecek Kurumlara İlişkin Esaslar" adıyla bir tebliğ Resmi Gazete'de yayımlanarak 31.08.2011 yürürlüğe girmiştir. Daha sonra bunu takiben birkaç düzenleme daha yapılmıştır. (SPK, 2016).

Bu düzenlemelere göre, kaldıraçlı döviz alım satım işlemleri sadece Sermaye Piyasası Kurulu'nun yetkilendirdiği aracı kurumlar tarafından yapılmaktadır. Bankalar müşterileri için kaldıraçlı döviz alım satım işlemleri gerçekleştiremezler. Kaldıraçlı forex işlemlerinde Türk Lirası, Euro ve Amerikan dolarının birbirlerine karşı olan değişim oranlarını esas alan varlıklar ile altına dayalı yapılan işlemlerde kaldıraç oranı azami 100:1 olarak uygulanır. Bunların dışındaki varlıklarda kaldıraç oranı azami 50:1 olarak uygulanır. Ayrıca teminat tutarının 20,000 ₺ veya muadili olan döviz tutarının altında olması halinde azami oranın yarısı kadar kaldıraç uygulanabilir. Yatırılan teminat miktarının üzerinde bir kayba uğratabilecek şekilde müşteriye işlem yaptırılamaz. Piyasa koşullarından dolayı yatırımcının teminatından daha fazla zarara uğraması durumunda, söz konusu zarar müşteriden talep edilmeyecektir (Şendur 2014; SPK, 2016).

Vadeli işlem ve opsiyon borsası yönetmeliğine göre borsa tarafından gerçekleştirilen kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin belirlenecek usul ve esaslar başlıklı 141/A maddesi eklenmiştir. Bu maddeye göre; "Kaldıraçlı alım satım işlemlerinin Borsa tarafından gerçekleştirilmesine ve bu işlemlere ilişkin hususlar, Borsa Yönetim Kurulu'nun önerisi üzerine Sermaye Piyasası Kurulu tarafından onaylanan bir genelge ile belirleneceğine hükmedilmiştir (Şendur 2014; SPK, 2016)

C. Kaldıraçlı Forex İşlemini Cazip Kılan Başlıca Sebepler

Kaldıraçlı döviz alım satım işlemlerini cazip kılan sebepleri üç başlık halinde şu şekilde sıralamak mümkündür:

1- Kaldıraç avantajı ile küçük teminatlarla yüksek hacimli işlem yapma fırsatı. Yukarıda açıklandığı gibi, az miktardaki yatırımla yüksek kâr elde etme ümididir. Bu nedenle birçok yatırımcı, elindeki sınırlı varlığı bu alana yönlendirmektedir. Temel sebep bu olmakla birlikte bunun başka sebepleri de söz konusudur (SPK, 2016).

2- Pazar 00:00-Cuma 00:00 arası 5/24 piyasaya erişim imkanı. Kaldıraçlı forex işlemlerinde Haftanın beş günü 24 saat boyunca açık olan bir piyasada istenilen anda pozisyon açma ve kapama imkanı bulunmaktadır (Öztop, 2013; Ünal 2018).

3- Elektronik işlem platformu sayesinde hiçbir ayırım yapmadan tüm yatırımcılar için eşit şartlar sağlanmakta bütün yatırımcıların yenilenen verilere erişimi eş zamanlı olarak gerçekleştirilmektedir (Öztop, 2013).

D. Forex İşleminin Riskleri

1. Döviz kurlarının dünya üzerindeki birçok gelişmeden etkilendiği ve kur değişkenliğinin oldukça yüksek olduğu göz önüne alındığında, fiyatların beklentilerin aksi yönünde değişmesiyle sıklıkla karşılanmaktadır. Bu nedenle yatırımcıların bu piyasada para kaybetmesi çokça yaşanmaktadır. Hatta yatırılan miktarın tümünü kaybetme riski de yüksektir (https://www.integralyatirim.com.tr/PDF/kaldiracli_risk_bildirim.pdf).

2. Forex işlemleri genellikle yurt dışında yerleşik ve kim oldukları dahi bilinmeyen kuruluşlarca yapılmaktadır. Hiçbir denetim ve gözetime tabi olmayan bu kurumlar kâr edilse dahi çeşitli gerekçelerle bunu ödemeyebilmektedir. Çünkü piyasanın yönetildiği genel bir merkezi bulunmamaktadır. Tezgâh üstü, borsa dışı türev bir piyasadır. Bununla birlikte Sydney, Tokyo, Londra ve Newyork olmak üzere bu piyasanın dört temel merkezinden söz edilmektedir (Ünal, 2018).

III. Kaldıraçlı Forex İşleminin Fıkhî Tahlili

Kaldıraçlı döviz alım satım işleminin fıkhî açıdan hükmünü doğrudan klasik fıkıh literatürüne dayanarak tespit etme imkânından yoksunuz. Çünkü forex döviz kurlarının dalgalanmaya bırakıldığı tarihten sonra (1973) ortaya çıkmış ve son birkaç yılda yaygınlık kazanmıştır (Şendur, 2014). Şu halde bu işlemin hukuki durumunu İslam ticaret hukukunun genel prensipleri doğrultusunda belirlemek gerekir. Ancak karışık bir muhtevaya sahip olması bu belirlemeyi zorlaştırmaktadır. Çünkü bu işlemin hukukî niteliğini ortaya koymadan onun İslam ticaret hukukundaki yerini ve karşılığını görmek imkansızdır. Nitekim konuyla ilgilenen çağdaş İslam hukukçularının ve fetva kurullarının farklı yaklaşımlara sahip olmalarının sebebi budur. Şu halde öncelikle kaldıraçlı forex işleminin hukuki mahiyetini belirlemek gerekir.

A. Forex İşleminin Mahiyeti ve Hukuki Niteliği

Marjlı döviz alım satım işlemi farklı akit tiplerine ait birden çok unsuru barındıran karışık muhtevalı bir akitir. Her şeyden önce paraların alım satımı söz konusu olduğu için bu işlem sarf akdi olarak nitelendirilmektedir. Forex işlemi yaptıran aracı kurumun müşteriye yatırdığı teminattan çok daha fazla miktarda döviz alım satım limiti tanınması bakımından da işlem karz akdi olarak görülmektedir. Aracı kurumun yatırımcı adına işlem yapması ile de vekâlet akdinden söz etmek mümkündür. Ancak işlemin günümüz İslam hukukçuları tarafından genellikle sarf ve karz akitleri temelinde ele alındığı görülmektedir.

1. Sarf Akdi Bağlamında Kaldıraçlı Forex İşlemi

İslam hukukunda para mübadele işlemleri Kitap, Sünnet ve genel ilkeler ışığında sarf akdi kapsamında ele alınmıştır. Fıkhî terminolojide sarf, *paranın parayla değişimini konu edinen bir akit* olarak tanımlanmıştır (Mevsilî, 1996, II, 295; Neseî, 2017, III, 141; Meydânî, 2010, I, 228; Ali el-Kârî, 2009, II, 386).

Sarf akdinde diğer sözleşme türlerinin taşınması gereken kurulum ve sıhhat şartlarının yanı sıra kendine özgü taşınması gereken birtakım şartları vardır. Bunlar, bedellerin para cinsinden olması, aynı cinsten bedellerin eşit miktarda olması ve teslim tesellümün akit meclisinde taraflar birbirinden ayrılmadan gerçekleştirilmesidir. Aynı cins paraların mübadelesinde aranan eşitlik şartının değer açısından olmayıp, miktar ve ağırlık bakımından olduğunu belirtmeliyiz (Mevsilî, 1996, II, 295; Neseî, 2017, III, 141; Meydânî, 2010, I, 228; Ali el-Kârî, 2009, II, 386).

Buna göre sarf akdinin en temel şartı mübadelenin peşin olmasıdır. İslam hukukuna göre bu şartın yerine getirilmemesi faiz yasağının ihlal edilmesine yol açacağından, yapılan işlem geçerli değildir (Meydânî, 2010, I, 229; Bilmen, 1970, VI, 91).

Kaldıraçlı forex işleminin sarf akdi çerçevesinde ele alınacak tarafı yatırımcının kendisine tanınan limit çerçevesinde ilgili kuruluş aracılığıyla döviz alıp satmasıdır. Bu işlem bedellerin akit anında hükmen de olsa kabzedilmesi şartıyla geçerli olur. Aracı kurumun burada vekâleten yatırımcı adına iş yapmasında da İslam hukuku açısından bir sakınca yoktur (Çeker, 2016, s. 187-190).

2. Karz Akdi Bağlamında Kaldıraçlı Forex İşlemi

İslam borçlar hukukunda bir terim olarak karz, bir kimsenin para veya misli bir malını daha sonra mislini almak üzere başka bir şahsa vermesini konu edinen bir akitir (Erdoğan, 2010, s. 293).

Türkçede borç veya ödünç olarak ifade edilen bu işlem İslam hukukunda yardımlaşma esasına dayalı olarak benimsenmiştir. İslam hukukunda karz akdinin meşruiyeti Kitap ve sünnetle sabit olup, faiz ve tefeciliğe karşı bir alternatif olarak teşvik edilmiştir (Bakara, 275, 282; Buhârî, "İstikrâz", 4.).

Kurulum ve sıhhat açısından akitlerde bulunması gereken genel şartlar dışında karz akdinin ayrıca taşıması gereken özel şartlar da vardır. Tartışmaları bir kenara bırakarak genel hatlarıyla bu şartları şu şekilde sıralayabiliriz:

1- Karz akdine konu olması gereken mallar mislî mallardır. Buna göre sadece piyasada eşi ve benzeri bulunan mallar ödünç olarak verilebilir. Çarşı ve pazarda dengi bulunmayan, bulunsa da fiyatça farklı olan kıyemî mallar karz

akdine konu olamaz. Bunun sebebi, karz akdinde meydana gelen borç ilişkisinde taraflar arası çekişmeyi önlemektir (Çeker, 2014).

2- Karz akdinde belirli bir vade tayin edilmemelidir. Şayet bir ödeme vakti belirlenirse de bu hukuki açıdan bağlayıcı değildir. Çünkü vade belirlenecek olursa yapılan işlem bir mübadele akdi vasfını kazanmış olur. Bu durumda faiz yasağı ile ilgili hükümlere aykırı hareket edilmiş olur. Şöyle ki A şahsı B'ye altı ay vadeli 1000 lira borç verirse ve bu vade de bağlayıcı olursa, yapılan işlem aynı cins paraların veresiye mübadele edilmesinden başka bir şey değildir. Yukarıda işaret edildiği üzere bu, artık bir karz akdi değil de bir sarf sözleşmesidir. Hâlbuki sarf akdinde bedellerin peşin olması ve akit meclisinde kabz edilmesi şarttır. Bu sebeple karz akdinde vadenin bağlayıcı olması faize yol açacağından bu yönde bir belirleme yapılmamalıdır (Meydânî, 2010; Bilmen, 1970, VI, 95; Çeker, 1999, s. 269).

3- Karz akdinde taraflardan birinin lehine bir menfaatin şart koşulması yasaktır. Böyle bir şart faizli işlem olarak değerlendirilerek “menfaat getiren her karz ribâdır.” şeklinde formüle edilmiştir (İbn Âbidîn, IV, 174). İslam hukukçuları bu husus üzerinde titizlikle durmuşlardır. Bu nedenle borçların ödenmesinde alacaklıya hediye verme gibi bir örfün oluşması vb. durumların da şart koşulan menfaatler hükmünde olduğunu kaydetmişlerdir. Mecelle bu hususu “Örf ile bilinen şart koşulmuş gibidir.” diyerek hükme bağlamıştır (Özdemir, 2012)

4- Karz akdinde teslim tesellüm varlık kazanmasının veya varlık kazandıktan sonra tamamlanmasının şartıdır. Dolayısıyla sırf irade beyanıyla yapılan karz akdi var kabul edilmeyip, sonuç doğurmaz.

Karz akdi ile ilgili teorik çerçeveyi ortaya koyduktan sonra, Marjlı forex işleminin bu açıdan ele alabiliriz. Hemen belirtmek gerekir ki kaldıraçlı döviz satım işlemi, günümüz İslam hukukçuları tarafından genellikle “menfaat sağlayan karz” temelinde ele alınmıştır. Bu yaklaşımın sahiplerine göre söz konusu işlemde sahih bir karzın bulunmadığı iddia edilmektedir. Durmuşun da ifade ettiği gibi “menfaat sağlayan karz” değerlendirmesi yapılmadan önce, bu işlemde karzın varlığı ispat edilmelidir. Ancak bundan sonra kaldıraçlı forex işleminin karz akdi çerçevesinde ele alınıp alınmayacağı tartışmalarına yer verilebilir (Durmuş 2014).

Burada üzerinde durulması gereken en önemli husus forex işlemi yaptırın kuruluşun yatırımcıya tanıdığı limitin hangi çerçevede ele alınacağıdır. Bu noktadaki tartışmalar iki yaklaşım halinde incelenebilir.

i. Kaldıraçlı Forex İşleminde Yatırımcıya Tanınan Limitin Karz (Borç) Olduğu Görüşü

Yukarıda ifade ettiğimiz üzere kaldıraçlı forex işleminde aracı kuruluş yatırımcıya nakden veya hesaben bir ödemede bulunmamaktadır. Bu açıdan bakıldığında müşterinin aldığı ve daha sonra geri ödemek mecburiyetinde olduğu bir karz söz konusu değildir. Çünkü karz akdinin tam olarak varlığından söz etmek için kabzin gerçekleşmiş olması gerekir (Durmuş 2014).

Öte yandan kaldıraçlı forexte müşterinin her ne kadar elden teslim veya hesabına yatırmak suretiyle teslim almış olduğu bir meblağ yoksa da söz konusu tutar üzerinde döviz alıp satma bakımından özgürce tasarrufta bulunabilmektedir. Piyasadaki kurların kendisi için uygun olduğunu düşündüğü zaman bankaya alım ya da satım yönünde talimatlar verebilmekte ve bu işlemlerden doğan getiri ve zararlar, kendisinin teminat hesabına yansıtılmaktadır. Bu da işlemin, şekil açısından tam olarak karz değilse de özü itibarıyla karz akdi olduğunu ve bu çerçevede ele alınması gerektiğini göstermektedir (Durmuş, 2014). Çünkü karz akdinde aranan kabz şartının inikad (kurulum) değil de varlık kazandıktan sonra sözleşmenin tamamlanma şartı olduğu da ifade edilmektedir (İbn Rüşd, 2004; İbn Kudâme, 1997; Aynî, 2000). Bununla birlikte kendisine tanınan limit üzerinde mutlak şekilde tasarruf yetkisinin bulunmasından hareketle işlemin hükmî bir kabz ile gerçekleştiği söylenebilir. Burada banka kayıtlarının tutulması sırasında oluşan ve para piyasalarında artık örf haline gelen gecikmeler de önemsizdir (AAOIFI, 2017). Ayrıca, hem hukuki açıdan hem de taraflarca benzer işlemlerin karz sözleşmesi olarak kabul edildiği de bilinmektedir (Atalay, 2016, s. 23).

Bu tespit doğrultusunda çağdaş araştırmacıların büyük bir çoğunluğu kaldıraçlı forex işlemini karz akdi temelinde ele almakta ve işin aracı kuruluş boyutuyla ilgili olan tarafı üzerinde durmaktadırlar. Dolayısıyla forex işleminin hükmünü tespit ederken hareket noktaları ilgili kuruluşun müşteriye tanıdığı limitin hukuki niteliği olmuştur. Buraya kadar verilen bilgiler ışığında bu işlemin gerçekleştirilecek her döviz alım satım işlemi için müşteriden bir miktar komisyon alma şartıyla yapılan bir borç sözleşmesi mahiyetinde olduğu ortaya çıkmaktadır. Farklı bir tabirle burada aracı kurum müşteriden işlem başına komisyon almayı şart koşarak kredi (borç) vermektedir. Böyle bir şartın İslam hukukunda ittifakla yasak olan “menfaat sağlayan karz”dan başka bir şey olmadığı hususu açıktır. Bu ise geçerli olmadığı gibi, faizli bir işlem olarak değerlendirilmektedir. Bu konuda İslam alimleri hemfikirdirler (Abdürrezzâk, 1983, VIII, 175; Tahâvî, 1994, IV, 59; Beyhakî, 2003, V, 571-573; Nevevî, XIII, 171; Zeylâî, 1997, IV, 60; İbnü'l-Kayyim, 2006, I, 251; İbn Hacer, 2014, s. 329; İbnü'l-Hümâm, 2003, VII, 250; Şevkânî, 1993, V, 275; Zuhaylî, 2006, I, 654).

ii. Kaldıraçlı Forex İşleminde Yatırımcıya Tanınan Limitin Karz Akdi Olmadığı Görüşü

Çağdaş İslam hukukçularının bir kısmına göre ise, burada yatırımcıya elden bir şey teslim edilmediği için karz akdinden söz edilemez. Çünkü klasik fıkhıta karz vb. aynî akitlede teslim-tesellüm (kabz) şarttır (Atalay, 2016). İlk bakışta bu haklı bir gerekçe gibi görünse de şu şekilde bertaraf edilebilir. Şöyle ki İslam hukukunda kabz (teslim) şartı karz akdinin kurulum şartı değil, akdin tamam olma şartı olarak gerekli görülmüştür. Teslimin karz olarak verilen malın mülkiyetinin karşı tarafa geçtiği zamanı belirleme konusunda gündeme gelmesi bunu açıkça ortaya koymaktadır. Karz akdinde kabzın şart koşulması, karz üzerinde tasarrufta bulunmanın ancak teslimle mümkün olabileceği fikrine dayanmaktadır. Dolayısıyla karz akdi icap ve kabul ile varlık kazanmakta, kabz ile tamam hale gelmektedir (İbn Nüceym, 1997, VIII, 445).

Öte taraftan kaldıraçlı forex işleminde müşterinin kendisine tanınan limit miktarı üzerinde özgürce tasarrufta bulunabilmesinden hareketle kabzın hükmen gerçekleştiği şeklindeki değerlendirme de isabetli değildir. Çünkü bu işlemdeki tasarruf özgürlüğü döviz alım satımı ile sınırlı tutulmaktadır. Hâlbuki karz akdinde borç alanın aldığı şey üzerindeki tasarruf yetkisi mutlak olup, hiçbir şekilde sınırlı değildir. Ayrıca karz akdinde ödünç alınan şeyin mislinin geri verilmesi gerekir. Forex işleminde ise yatırımcının aldığı şeyi geri vermesi şeklinde bir uygulama yoktur.

Görüldüğü üzere kaldıraçlı forex işleminin niteliğinin tespit edilmesi oldukça zordur. Bunun sebebi, bu işlemde farklı birçok akde ait unsurların bir arada bulunmasıdır. Çağdaş finans ve yatırım araçlarının çoğunda görülen bu durum söz konusu işlemlerin hükmünü tespit etme konusunda önemli bir problemdir. Kanaatimizce bu vb. işlemleri karışık muhtevalı sözleşmeler olarak ele almak gerekir. Şu halde hukuki durumu tespit edilirken bu işlemler tek bir sözleşme üzerinden değil de barındırdığı unsurlar açısından değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Nitekim kaldıraçlı forex işlem bazı çağdaş araştırmacılar tarafından *“aracı kurum tarafından döviz ticareti yapmak ve alınan döviz tutarlarının önceden müşteriye hükmen verildiği kabul edilen borcun güvencesi olarak aracı kurumun elinde rehin tutulması şartıyla yapılan bir kredi sözleşmesi”* olarak tanımlanmıştır. Buna göre kaldıraçlı forex işleminin müdârebe, karz, rehin, sarf, icâre, vekâlet akitlerinin kısmen veya tamamen bir arada yapıldığı karma nitelikli bir sözleşme olduğu söylenebilir (<http://al-sabhan.com/index.php/2012-08-21-01-23-11>).

IV. Çağdaş İslam Hukukçularının Kaldıraçlı Forex İşlemi İle İlgili Yaklaşımları

Marjlı döviz alım satım işlemi, günümüzde faaliyet gösteren fetva kurullarının yanı sıra birçok İslam hukukçusu tarafından caiz görülmemiştir. İslam Birliği'ne bağlı İslam Fıkıh Akademisi, İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Müessesesi, Râcihî Bankası ve Kuveyt Finance House fıkıh heyetleri başta olmak üzere daha birçok kurum ve araştırmacının yaklaşımı bu yöndedir Ancak bu görüş farklı gerekçelerle temellendirilmiştir (Durmuş, 2014; AAOIFI, 2017; <http://www.hayrettinkaraman.net/makale/0557.htm>).

Bu gerekçeler, büyük oranda yukarıda ifade edildiği üzere, aracı kurumun yatırımcıya tanıdığı limit karşılığında kazanç elde etmesi etrafında şekillenmektedir. Zira bu görüşte olanlara göre, müşteriye tanınan limit bir karz akddir ve böyle bir durumda karzdan menfaat sağlama yasağı ihlal edilmektedir (AAOIFI, 2017).

Bir diğer gerekçe ise kaldıraçlı forex işleminin “madumun satışı olduğudur”. Şöyle ki kurum tarafından müşteriye birtakım avantajlar ve kaldıraç etkisi ile işlem yapma olanağı sağlanması ve buna bağlı olarak müşterinin sahip olduğu paranın alabileceğinden daha fazla miktarda ve hacimde bir döviz ile döviz ticareti yapması mülkiyette bulunmayan bir para ile muamelede bulunmak demektir. Mülkiyette bulunmayan bir malı satmak ise câiz değildir. Çünkü klasik fıkıh doktrininde kural “madumun satışı batıldır” şeklindedir (AAOIFI, 2017; Bilgili, 2011).

Bazı değerlendirmelere göre ise bu işlemde kurum, müşteriye sadece karzı veren kurum ile döviz işlemi yapması şartını koşmaktadır. Dolayısıyla tek bir işlem içerisinde borç verme (karz) ile bedelli bir akit (muâvaza) birleştirilmektedir. Bu ise safkateyn yasağının ihlal edilmesi anlamına gelmektedir. Bu, aynı zamanda taraflardan birine menfaat sağlayan bir şartın da koşulması anlamına gelmektedir. Fıkıh doktrininde aslanan safkateynin de bu türden olan şartların da yasak olmasıdır (Samar, 2015).

Öte yandan, konuyu daha genel ilkeler ışığında değerlendirenler de olmuştur. Buna göre bu işlem haksız kazanca yol açmak suretiyle topluma zarar vermektedir. Bu nedenle “sedd-i zerâi” prensibi gereği bu işlemin yasaklanması gerekir (Durmuş, 2014).

Bu işlemi müşteri boyutu ile ilgili yapılan değerlendirmelerde ise kaldıraçlı forex işlemi kumara benzetilmektedir. Zira bu işlemde yatırımcı bankaya yatırdığı limiti riske atarak elinde bulundandan çok daha fazla miktarda döviz

ticareti yapmaktadır. Dolayısıyla sırf riske girmek suretiyle kazanç elde etmeyi hedeflemektedir. Bu ise kumar ve bahis oyunlarında olduğu gibi riske girmeyi kazanç vesile edinmekten başka bir şey değildir. Ayrıca bankaya para kazandırma dışında, hiçbir katma değeri bulunmayan bir işle uğraşmaktadır. Bu ise toplum açısından faydalı bir iş değildir (Durmuş, 2014). Halbuki İslamî finans temelde risk paylaşımı üzerine kurulmuş ve borçla finansmanı (kaldıraç) yasaklayan bir finansal sistemdir. Bu nedenle faiz temelli işlemleri yasaklamış, ticareti teşvik etmiştir. Böylece gibi risk transferini, risk azaltımını ve riskin kaydırılmasını yasaklamıştır (Askarî, 2014).

Görüldüğü üzere kaldıraçlı forex işlemi mevcut haliyle İslamî finans açısından uygun bir yatırım aracı değildir. Nitekim fetva kurullarından bazıları bu işlemin ancak şu şartlarda geçerli olabileceğini ifade etmişlerdir (Durmuş, 2014):

1- Aracı kurumun verdiği karzın müşteri tarafından kabzedilmesi ve müşterinin söz konusu para üzerinde dilediği gibi tasarruf etme yetkisi bulunması.

2- Borç veren tarafın menfaat sağlamaması. Dolayısıyla aracı kurumun yapılan işlem başına komisyon almaması gerekir.

3- İşlemin hiçbir şekilde faiz içermemesi ve vadeli bir sarf uygulamasına başvurulmaması gerekir.

Değerlendirme ve Sonuç

Günümüz para mübadeleleri problemlerinden biri olan kaldıraçlı forex işlemine tahsis edilen bu çalışmada başlıca şu hususlar dikkatlere sunulabilir.

1. Forex işleminin hukuki niteliğini karışık muhtevalı yeni bir sözleşme olarak tespit etmek gerekir. Günümüz araştırmacılarının konuyu karz akdi temelinde ele alması işlemin sadece bir tarafıyla ilgili olarak haklı görülebilir. Ancak bu işlem bir bütün olarak ele alındığında klasik fıkıhta bunu tam olarak karşılayan bir sözleşme türünün olmadığı görülür.

2. İslam ticaret hukukuna göre kaldıraçlı forex işleminde birçok yasağın ihlal edildiği görülür. Buna göre, safkateyn, şartlı satım, menfaat sağlayan karz, haksız kazanç, ma'dûmun satımı, kumar, riskine katlanılmayan kâr gibi yasakların çiğnendiğini söyleyebiliriz. Öte taraftan, İslam hukukunda vekâleten yapılan işlemlerden doğan zararları müvekkilin üstlenmesi gerekir. Forex işleminde ise zararın yalnızca teminat ile sınırlı olması fıkıh ölçülerine sığmıyor.

3. Bazı fetva kurulları ile çağdaş araştırmacıların bu işlemin caiz olması için öne sürdüğü şartlar ile sundukları önerilerin vakiya uygun düşmediği

açıktır. Zira karzın müşteri tarafından kabzedilmesi ve söz konusu para üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunması ile borç veren tarafın menfaat sağlamaması gibi şartların koşılması, forex işlemi ile güdülen amaca aykırıdır. Çünkü forex işlemi yaptıran kuruluşun amacı bu işlemde riske girmeden gelir elde etmektir. Dolayısıyla bu şartların koşılması, forex işleminin yapılmamasının istenmesi anlamına gelir.

4. Bu işlemin ülke ekonomisine ve topluma sağlayacağı bir yararının bulunup bulunmadığı sorusuna verilecek cevap olumsuzdur.

5. Netice itibarıyla temellendirmeler ve izahlar farklı olsa da İslam hukukuna göre kaldıraçlı döviz alım satım işlemi ittifakla caiz değildir. Bu durum hem aracı kurum için hem de yatırımcı için geçerlidir. Dolayısıyla bu işlemin İslamî finansın temel prensiplerine aykırı olduğu, bu sebeple de yasaklanması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Kaynakça

- Abdürrezzâk. E. (1983). *el-Musannef*. (11. C). Habîburrahmân A. (thk.), Beyrut: y.y.
- Altan, M.-Akten, Ç., (2012), "Modern İktisat Bilimi Açısından Para ve Faiz". *Fıkhî Açısından Finans ve Altın İşlemleri*. Çalış, H. (Ed). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Askarî, H. (2014). "İslam'da ekonomik Gelişim". *Ekonomik Gelişim ve İslamî Finans*. İkbâl, Z., Mirakhor, A. (Ed.), Borsa İstanbul. (çev.). İstanbul: Borsa İstanbul
- Atalay, A. (2016). İslam Ticaret Hukukunda Teslim Tesellüm (Kabz). Kayseri: Kimlik Yayınları.
- Aynî, B. (2000). *el-Binâye fî şerhi'l-Hidâye*. (13. C). Eymen Salih Şâban (thk.). Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-ilmîyye.
- Baqir, A., Mirakhor, A. (2003). *İqtisad-The Islamic Approach to Economic Problems*. Global Scholarly Publications.
- Bayındır, S. (2005). Finansal Türev Varlıklar ve Bu Varlıklar Üzerine Yapılan Sözleşmelerin Fıkhî Tahlili. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12, 51-73.
- Berkî, A. (1959). *Açıklamalı Mecelle*. Ankara: Güzel İstanbul Matbaası.
- Beyhakî, E. (2003). *es-Sünenü'l-kübrâ*. (10. C). Atâ, M. (thk.). Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-ilmîyye.

- Bilgili, İ. (2011). İslam Hukukunda Ma'dûmun Satımı. Konya: Desen Ofset.
- Bilmen, Ö. (1970). *Hukukî İslamiye ve İstalahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, (8. C). İstanbul: Bilmen Yayınevi.
- Çeker, O. (2016). *Fıkıh Dersleri-1*. Konya: Tekin Kitabevi
- Çeker, O. (2014). *İslâm Hukukunda Akidler*. Konya: Tekin Kitabevi.
- Dede, K. (2017). *Katılım Bankalarında Hazine Ürünleri ve Sermaye Piyasası Uygulamaları*. İstanbul: TKBB Yayınları.
- Durmuş, A. (2014). *Fıkıhî Açından Günümüz Para Mübadelesi İşlemleri*. İstanbul: İsam Yayınları.
- Guliyev, E. (t.y.). *A'dan Z'ye Forex*, y.y.: Invezstaz yayınları.
- İbn Âbidin, M.E. (2003). *Reddül-muhtar ale'd-Dürri'l-muhtar şerhu Tenviri'l-ebsâr*, (7. C). Adil Ahmed Abdülmevcûd – Ali Muhammed Muavviz(thk.). Riyad: y.y.
- İbn Hacer, (2014), *Bülûğu'l-merâm min edilleti'l-ahkâm*. el-Fahl, M.Y. (thk.). Riyad: Dâru'l-Kabes.
- İbn Kudâme, A. (1997). *el-Muğnî*, (15. C). et-Turkî, A., Muhammed, A. (thk.). Riyad: y.y.
- İbn Nuceym (2010), *el-Eşbah ve'n-nezâir 'alâ mezhebi Ebî Hanîfe en-Nu'mân*. Umeyrât, Z. (thk), Dâru'l-kütübi'l-İlmiyye, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İbn Rüşd, el-Hafîd. (2004). *Bidayetül-müctehid ve nihâyetül-muktesid*. (4. C). el-Cündî, F. (thk.). Kahire: Dâru'l-Hadîs.
- İbnü'l-Hümmam, K (861/1456). (2003). *Fethu'l-Kadîr*. (10. C). Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İbnü'l-Kayyim, M. (2006). *İ'lâmu'l-muvakkîin an Rabbi'l-âlemîn*, (C. 4). Sabâbitî, İ. (thk.). Kahire: Dâru'l-Hadîs.
- Mevsîlî, M. (1996). *el-İhtiyar li-ta'lîli'l-Muhtar*, (4. C). Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Meydânî (2010). *el-Lubab fî şerhi'l-Kitâb*, (3. C). Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Nesefî (2017), *el-Mustasfâ fî şerhi'n-Nâfi'*. Özer H & Çaba, M. (thk.). İstanbul: İrşad Kitabevi.
- Nevevî, Y. (t.y.). *el-Mecmu' şerhu'l-Mühezzeb -Fethu'l-'azîz ve Telhîsu'l-habîr ile Sübkî'nin ve Mutî'î'nin tekmileleri ile birlikte-* (C. 20). Beyrut: Dâru'l-Fikr.

- Orman, S. (1987). "Modern İktisat Literatüründe Para, Kredi, Faiz". *Para Faiz ve İslâm*. Orman, S., Kurt, İ. (Ed). İstanbul: İslâmi İlimler Vakfı Yayınları.
- Özdemir, A. (2012). Karz Akdinin Mahiyeti ve Faizli İşlemleri Önleme Fonksiyonu. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12 (1), 125-145.
- Öztop, A. (2013). *Türk Sermaye Piyasalarında Forex Aracı Kurumların Yeri, İşleyişi ve Vergilendirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Samar, M. (2015). *İslam Borçlar Hukukunda Akitlerde Ca'li Şartlar*. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Savaş, A. (2013), "Forex", *Güncel Dini Meseleler İstişare Toplantısı III*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Şendur, Y. (2014). *Forex Piyasaları ve Türkiye Uygulamaları*. Osmaniye: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Şevkânî, M. (1993). *Neylû'l-Evtâr*. (8. C). İsamuddîn, S. (thk.). Kahire:
- Şirbînî, M. (2014). *Muğni'l-muhtac ila ma'rifeti meani'l minhâc*, (4. C). Beyrut: Dâru'l-marife.
- Tahâvî, A. (1994). *Şerhü müşkili'l-âsâr*, (C. 15). Şayb A. (thk.). Beyrut: Müessesetü'r-Risâle.
- Takî Osmanî M. (2015). *Fikhü'l-Büyü' ale'l-mezâhibi'l-erba'a me'a tatbikâtihi'l-muâsıra mukârinen bi'l-kavânini'l-vaz'*, (2. C). Karatâşî: Mektebetü meârifî'l-Kur'ân.
- Yanpar, A. (2015). *İslâmi Finans*. İstanbul: Scala Yayınları.
- Zeylâî, C. (1997). *Nasbû'r-râye li-tahrîci ehâdîsi'l-Hidâye*. (C. 7). Avvame, M. (thk.). Beyrut: Müessesetü'r-Reyyân.
- Zuhaylî, M. (2006). *el-Kavâidü'l-fikhiyye ve tatbikâtuha fi'l-mezâhibi'l-erbaâ*. (2. C). Dimeşk: Dâru'l-Fikr.

Elektronik Referanslar

http://www.isefam.sakarya.edu.tr/wp-content/uploads/2018/01/Kripto-Para-Birimleri-ve-f%C4%B1khi-A%C3%A7%C4%B1dan-De%C4%9Ferlendirilmesi_son.pdf

<http://al-sabhany.com/index.php/2012-08-21-01-23-11>

<http://www.hayrettinkaraman.net/makale/0557.htm>

<https://www.youtube.com/watch?v=kYQC7CKdQS8>

http://www.fx4beginners.com/materials/books/ar/fx4beginners_v1.1.pdf

https://www.integralyatirim.com.tr/PDF/kaldiracli_risk_bildirim.pdf

Leveraged Forex Trading as an Investment Tool and Fiqh Evaluation

Citation / ©- Samar, M. (2018). Leveraged Forex Trading as an Investment Tool and Fiqh Evaluation, *Cukurova University Journal of Faculty of Divinity* 18 (2), 1180-1197.

Abstract- *In today's foreign exchange markets, there are two types of transactions "cash" and "forward". Cash exchange transactions are generally made with owned money. However, there are also cases where banks allow customers to buy and sell foreign currencies much more than the amount of money they have. In the banking literature, this process is simply called "marginal FX" or "forex trading". Forex is abbreviation of 'foreign exchange' concept, in English. In the Arab world, it is known as al-bay' bi'l-hamish (البيع بالهامش). Basically, forex is defined as the buying or selling of one country's currency in exchange for another country's currency. Margin forex trading is defined as giving the bank a certain amount of guarantee to the customer in the context of a contract to buy and sell a certain amount of foreign exchange limit. The forex market is one of the largest and fastest growing financial markets in the world. Liquidity in this market is more than the sum of the world's basic stock exchanges. Central banks, commercial banks, foreign exchange markets, mutual funds, international trading companies, brokerage firms and private individuals are the participants of the forex market. Although the fact that there are so many attractive reasons, forex trading is a quite risky market. In Islamic law, the case of currencies in sarf exchange has been punctually examined and the legal framework has been determined in the light of the Book, Sunnah and general principles. The most important issue that Islamic lawyers highlighted is that both costs (pays) have to be in advance in money exchange. So, the lack of costs in the leveraged forex trading and since it has a complicated content and contains elements that do not comply with the principles of sarf contract in fiqh, the issue of whether the forex is a valid transaction according to Islamic law or not is a matter of concern in the Islamic-business world. In this article, the leveraged forex transaction will be analyzed in terms of the sarf contract, qarz contract, sale of madum (non-existent) and the prohibition of safqatayn.*

Keywords- *Forex, Foreign currency, Lever, Sarf, Fiqh, Islamic Finance.*